

PLENARNA PREDAVANJA

1. SRPSKO SREDNJEVEKOVNO MEDICINSKO NASLEĐE - STRELA UPERENA U BUDUĆNOST

Pantović M^{1,2}

¹Klinika za neurologiju, Klinički centar Kragujevac

²Medicinski fakultet, Univerzitet u Kragujevcu

U srednjem veku, ali i u drugo vreme, Srbija, razapeta između Istoka i Zapada, na prostorima koje je još zabeležio Herodot, uvek je bila atraktivna za život. Raskrsnica puteva, pa i svetova, filozofija, politike i trgovine bila je zbog svojih vrednosti meta mnogih vojski, kao cilj ili kao prolaz. Već milenijumima zmijoliko njenom sredinom prolazi *via militaris*. Sve je to ovim prostorima donosilo ubrzanu, uskovitlanu i burnu istoriju, brze promene, česte ratove, a sa njima i ranjenike, epidemije i "pošasti", masovna i individualna stradanja. Odgovor na to, o kome ne znamo previše, bio je srpska srednjevekovna medicina. Mnogi po nas štetni nanosi istorije prepokrili su i značajno potisnuli to naše dragoceno medicinsko nasleđe. "Zlatni vek" u kome je Sveti Sava bio savremenik Đota i Dantea, kada je u Evropi počinjala Renesansa, nije imao dugo svoj dalji uzlet: pod naletom Turaka presečena nam je pupčana vrpca prema Evropi. Opustošeni i pod turskim jarmom, dok je Evropa odmicala, prepuštali smo se narodnoj medicini, gatanjima, molitvama, vradžbinama, empiricima... Ta naša posrtanja zaustavljena su tek sa Karađorđem, koji je u svom patriotskom zanosu sadio lipe u Topoli i Studenici u svrhu lečenja i Milošem koji je doveo prve lekare u Srbiju.

Ali, to što tako dugo imamo, sakriveno i potisnuto, dugim vremenom je kristaliziralo u jedinstvenu i neponovljivu svetsku baštinu: od Nemanjića do danas. Tu spada i srpska srednjevekovna medicina. Ona je, danas to sigurno znamo, rasla na temeljima antičke i rimske medicine, pod uticajem najboljih škola iz Salerna i Monpeljea, na duhovnim visinama Srbije nemanjićkog perioda, ali i na materijalnom bogatstvu, na otvaranju rudnika od strane Sasa u Srbiji, ne uticaju Mlečana. Njeni dometi se danas ogledaju u spomenicima medicinske kulture: bolnici u Hilandaru koja i dan danas radi, bolnici u Studenici pokraj prve srpske učionice, Kodeksu 517, Domentijanovom, odnosno Teodosijevom Šestodnevju Jovana Egzarha, Krmčiji Svetog Save, terapijskim zbornicima, Dečanskom vradžbeniku, Dušanovom zakoniku, zapisima monaha Isaije, Grigorija Camblaka i Konstantina Filozofa, Velikom Učilištu pri bolnici u Carigradu sa čuvenim predavačem Jovanom Argiropulom iz Pomoravlja, statutu grada Kotora i apoteci iz 1326.godine, u činjenici da smo imali bolnicu u Jerusalimu (1315.godi-

na), ali i u Beogradu, Kotoru, manastiru Ravanici, Kaleniću...

Izvori srpske srednjevekovne medicine dominantno su vezani za "raskošne avlije pravoslavlja" - manastire, pre svega Hilandar, Studenicu i Dečane. U tipicima Hilandara i Studenice, Sveti Sava je prvi upotrebio u pisanom obliku reč "bolnica", poznatu u narodu još od VIII veka, a izvedenu od staroslovenske reči "bol". I ovo je primer, govori nam istorija, "da je tradicija strela uperena u budućnost".

Cljučne reči: srednjevekovna medicina, manastiri, bolnice